

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

દીવાની અપીલ નં.૨૧૫/૧૯૬૪

આવકવેરાના કમિશનર, મદ્રાસ

વિરુદ્ધ

ચારી અને ચારી લિમિટેડ.

એપ્રિલ ૯, ૧૯૬૫

[ન્યાયમૂર્તિઓ શ્રી કે. સુબ્બા રાવ, જે.સી. શાહ અને એસ.એમ. સિકરી]

આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૨૨, કલમ-૧૦ (૨) (xv)-વિશેષ ફરજો માટે નિયામકને ચૂકવવામાં આવેલા કમિશનની કરપાત્ર વ્યક્તિ દ્વારા દાવો કરાયેલ કપાત-કરપાત્ર વ્યક્તિ દ્વારા નક્કી કરાયેલ કમિશનનો દર-આવા દરની સમીક્ષા કરવા માટે આવક માટે ખુદી છે કે કેમ.

મેનેજિંગ એજન્સી-સમાપ્તિ માટેનું વળતર-એવી પરિસ્થિતિઓ કે જેમાં આવા વળતર આવક છે.

પ્રતિવાદી, એક ખાનગી મર્યાદિત કંપની, તમાકુ અને અન્ય ચીજવસ્તુઓનો વ્યવસાય કરતી હતી અને એન કંપની અને અન્ય બે કંપનીઓ માટે મેનેજિંગ એજન્ટ તરીકે પણ કામ કરતી હતી.તેમાં ત્રણ ડિરેક્ટરો હતા, જેમાંથી બધાએ "કંપનીના વ્યવસાયમાં ભાગ લેવા માટે એક નિશ્ચિત મહેનતાણું ચૂકવ્યું હતું.૨૧ જૂન, ૧૯૫૧ના રોજ પ્રતિવાદી કંપનીને સમયાંતરે બહાર પાડવામાં આવેલા નિર્દેશો હેઠળ તમાકુની ખરીદી, ચકાસણી, પાંદડા સૂકવવા અને તેને જાળવી રાખવા અને ફરીથી વેચવા માટે કેન્દ્ર સરકારના એજન્ટ તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવી હતી.૨૨ જૂન, ૧૯૫૧ના રોજ પ્રતિવાદીએ એક ઠરાવ પસાર કર્યો હતો, જેમાં કેન્દ્ર સરકાર સાથેના કરાર હેઠળ તમામ કાર્યોનો "વિશેષ હવાલો" ડિરેક્ટર એ. ને સોંપવામાં આવ્યો હતો અને કરારમાંથી ચોખ્ખા નફાના ૩૦ ટકા તેમને ચૂકવવા માટે સંમત થયા હતા.આ વ્યવસ્થા હેઠળ, ૩૧ માર્ચ ૧૯૫૨ના રોજ પૂરા થયેલા વર્ષ માટે, ૩૦ ટકાના કમિશનની ગણતરી કરવામાં આવી હતી અને A ને ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને આકારણી વર્ષમાં આવકવેરાના અધિનિયમ, ૧૯૨૨ની કલમ-૧૦ (૨) (xv) હેઠળ સ્વીકાર્ય કપાત તરીકે દાવો કરવામાં આવ્યો હતો.આવકવેરાના અધિકારીએ એ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલી સેવાઓ માટે ચોખ્ખા નફાના માત્ર ૧૦ ટકાની મંજૂરી આપી હતી અને પ્રતિવાદી દ્વારા

દાવો કરવામાં આવેલી બાકીની રકમની મંજૂરી આપી ન હતી.

એન કંપની સાથે પ્રતિવાદીનો મેનેજિંગ એજન્સી કરાર સપ્ટેમ્બર ૧૯૫૧માં સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે રાજ્ય સરકારે તે કંપનીનું અંડરટેકિંગ હસ્તગત કર્યું હતું અને પ્રતિવાદીને તેની એજન્સીને અકાળે સમાપ્ત કરવા બદલ વળતર તરીકે Rs.૧૭૩૪૬ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું.૩૧ માર્ચ, ૧૯૫૨ના રોજ પૂરા થયેલા વર્ષ માટે પ્રતિવાદીની આવકની ગણતરીમાં આવકવેરાના અધિકારી દ્વારા આ રકમ ધ્યાનમાં લેવામાં આવી હતી.

આવકવેરાના અધિકારીના આદેશ સામે અપીલ સહાયક કમિશનર અને ટ્રિબ્યુનલમાં કમિશનના ભાગને નામંજૂર કરવા અને મેનેજિંગ એજન્સીને સમાપ્ત કરવા માટે વળતરનો સમાવેશ કરવાને પડકારતી અપીલ નિષ્ફળ રહી હતી.આ બંને મુદ્દાઓના સંદર્ભ પર, ઉચ્ચ અદાલતે પ્રતિવાદીની તરફેણમાં નિર્ણય આપ્યો હતો.

પકડી રાખો:

(i) સરકાર સાથેનો કરાર, પ્રતિવાદી માટે, એક મહત્વપૂર્ણ કરાર હતો, જેમાં વ્યવસાયની વ્યવહારુ વિગતોથી સારી રીતે પરિચિત વ્યક્તિ દ્વારા વિશેષ ધ્યાન આપવાની જરૂર હતી.જો આવી વિશેષ સેવાઓ માટે પ્રતિવાદીના હિતને આગળ

વધારવા માટે સમજદાર વેપારી તરીકે વ્યવસ્થાપન ચોખ્ખા નફાના ૩૦ ટકાને વાજબી મહેનતાણું ગણતું હોય તો મહેસૂલ સત્તાવાળાઓ તે અભિપ્રાયની સમીક્ષા કરવામાં ન્યાયી ન હતા. અને મહેનતાણાનો દર ઘટાડવો.[૬૯૭બી, સી]

જ્યાં સંબંધિત સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને અપીલ ટ્રિબ્યુનલનો અભિપ્રાય હોય કે કોઈ ચોક્કસ મહેનતાણું વાજબી નથી અથવા ગેરવાજબી છે, ત્યાં ઉચ્ચ અદાલત, તેના સલાહકારના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને, તે અભિપ્રાયમાં દખલ કરવાની કોઈ સત્તા ધરાવતી નથી; પરંતુ વર્તમાન કેસમાં, કરારની પ્રકૃતિ અને કરવા માટેની વિશેષ સેવાઓ સંબંધિત ભૌતિક સંજોગો મહેસૂલ સત્તાવાળાઓ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા ન હતા.[૬૯૭સી-ઈ]

((૨) સામાન્ય રીતે, હોદ્દો અથવા એજન્સીની ખોટ માટે વળતરને મૂડી રસીદ તરીકે ગણવામાં આવે છે; પરંતુ આ નિયમ એક અપવાદને આધિન છે કે એજન્સી કરારની સમાપ્તિ માટે પણ પ્રાપ્ત ચુકવણી, જ્યાં એજન્સી કરદાતાની માલિકીની ઘણી સંસ્થાઓમાંથી એક છે અને એજન્સીની સમાપ્તિ કરદાતાના નફો કરવાના માળખાને નબળી પાડતી નથી, પરંતુ તે વ્યવસાયની માળખામાં છે, કારણ કે તે વ્યવસાયની જરૂરી ઘટના છે કે હાલની એજન્સીઓને સમાપ્ત કરી શકાય છે અને નવી એજન્સીઓ લઈ શકાય છે, તે આવક છે અને મૂડી નથી.જો

કે, એન કંપનીની મેનેજિંગ એજન્સીના નિર્ધારણની પ્રતિવાદીના વ્યવસાય પર શું અસર પડી તે અંગે પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, પ્રતિવાદી પાસે વધુ બે કંપનીઓ વિના અન્ય બે કંપનીઓની મેનેજિંગ એજન્સીઓ હતી તે માત્ર સંજોગો વર્તમાન કેસને અપવાદમાં લાવશે નહીં [૬૯૮ H; ૬૯૯ A-C]

કેલ્સલ પાર્સન્સ એન્ડ કંપની વિરુદ્ધ ઇનલેન્ડ રેવન્યુ-૨, આઈટીસી અને કેટલવેલ બુલેન એન્ડ કંપની વિરુદ્ધ સી. આઈ. ટી. કલકત્તા, [૧૯૬૪] ૮-S.C.R.-૯૩ ના કમિશનરોએ સમજાવ્યું અને અલગ પાડ્યું.

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:

સિવિલ અપીલ **No.૨૧૫/૧૯૬૪.**

મદ્રાસ હાઈકોર્ટના ૨૪ ઓગસ્ટ, ૧૯૬૧ના ચુકાદા અને આદેશ સામે અપીલ No.૧૦૨/૧૯૫૭ સંદર્ભિત કેસમાં.

અપીલકર્તા વતી એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ નિરેન ડે, આર. ગણપતિ ઐયર અને આર. એન. સચ્ચે.

આર. ત્યાગરાજન, પ્રતિવાદી માટે.

કોર્ટનો ચુકાદો જસ્ટિસ શાહે આપ્યો હતો.

પ્રતિવાદી એક ખાનગી મર્યાદિત કંપની છે.તે ચામડાં અને ચામડાં, ખનીજ, તમાકુ અને અન્ય ચીજવસ્તુઓનો વ્યવસાય કરતી હતી અને નેક્સોર પાવર એન્ડ લાઇટ કંપની લિમિટેડ અને અન્ય બે કંપનીઓ માટે મેનેજિંગ એજન્ટ તરીકે પણ કામ કરતી હતી.ટી. એમ. અચ્યાદુરાઈ, ટી. એમ. રંગાચારી અને પી. સી. ચક્રવર્તી કંપનીના ડિરેક્ટર હતા.દરેક ડિરેક્ટરને કંપનીના વ્યવસાયમાં ભાગ લેવા માટે દર વર્ષે Rs.૪૮૦૦ નું નિશ્ચિત મહેનતાણું આપવામાં આવતું હતું.૨૧ જૂન, ૧૯૫૧ના રોજ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ખરીદ, તપાસ, વજન, પાંદડા સૂકવવા માટે પ્રતિવાદીની તેના એજન્ટ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.સંગ્રહ કરો.સમયાંતરે બહાર પાડવામાં આવેલા નિર્દેશો અનુસાર તમાકુનું પરિવહન, જાળવણી અને પુનઃવિક્રય.કેન્દ્ર સરકાર ખરીદવામાં આવેલી તમાકુની પ્રતિવાદી કિંમત ચૂકવવા માટે સંમત થઈ, પ્રતિ પાઉન્ડ એક અન્નાના દરે ચાર્જ.તમાકુ માટે જે ફરીથી ઉકાળવામાં ન આવ્યું હોય, અને પાઉન્ડ દીઠ બે આના દરે.તમાકુ પુનઃપ્રાપ્ત કરવા માટે.અને તમામ ખરીદીઓ પર કમિશન.૨૨ જૂન, ૧૯૫૧ના રોજ પ્રતિવાદીએ એક ઠરાવ પસાર કરીને ટી. એમ. અચ્યાદુરાઈને ધિરાણ પર તમાકુની ખરીદીની વ્યવસ્થા કરવા, ગુંટર અને મદ્રાસ બંદર પર તમાકુની તપાસ કરવા અને તમાકુના શિપમેન્ટની ટેબેલ રાખવા માટે "વિશેષ ચાર્જ" માં મૂક્યો

હતો અને તેને મહેનતાણું તરીકે ચોખ્ખા નફાના ૩૦ ટકા ચૂકવવા સંમત થયા હતા.ભારત સરકાર સાથેના કરાર હેઠળ Rs.૧૩૮૪૫૪ ૩૧ માર્ચના રોજ પૂરા થતા ખાતા વર્ષમાં પ્રતિવાદીને કમિશન આપવાનું હતું. ૧૯૫૨ માં.ખર્ચ માટે Rs.૪૧૪૭૩ પ્રદાન કર્યા પછી, બાકીની ૩૦ ટકા Rs.૨૯૦૯૪ ટી. એમ. અચ્ચાદુરાઈને કમિશન તરીકે ચૂકવવામાં આવી હતી અને આકારણી વર્ષમાં ૧૯૫૨-૫૩ ભારતીય આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૨૨ની કલમ-૧૦ (૨) (xv) હેઠળ સ્વીકાર્ય કપાત તરીકે દાવો કરવામાં આવ્યો હતો.આવકવેરાના અધિકારીએ તમાકુની ખરીદી અને વેચાણ માટેના કરારમાં ટી. એમ. અચ્ચાદુરાઈ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલી સેવાઓ માટે ચોખ્ખા નફાના માત્ર ૧૦ ટકાની મંજૂરી આપી હતી અને પ્રતિવાદી દ્વારા દાવો કરવામાં આવેલી રકમમાંથી Rs.૧૯૭૯૬ ને મંજૂરી આપી ન હતી.

નેલ્સોર પાવર એન્ડ લાઇટ કંપની લિમિટેડ સાથે પ્રતિવાદીનો મેનેજિંગ એજન્સી કરાર ૨૮ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૫૧થી સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે મદ્રાસ રાજ્યની સરકારે ઇલેક્ટ્રિકલ અંડરટેકિંગ્સ એક્ટિવિઝિશન એક્ટ, ૧૯૪૯ દ્વારા તેને આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને તે કંપનીનું અંડરટેકિંગ ફરજિયાતપણે હસ્તગત કર્યું હતું અને પ્રતિવાદીને તેની એજન્સીને અકાળે સમાપ્ત કરવા બદલ વળતર તરીકે Rs.૧૭૩૪૬ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું.આ રકમ આવકવેરાના અધિકારી દ્વારા ૩૧ માર્ચના રોજ પૂરા થતા મૂલ્યાંકન વર્ષમાં

પ્રતિવાદીની આવકની ગણતરીમાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવી હતી. ૧૯૫૨ માં.આવકવેરાના અધિકારી દ્વારા અપીલ સહાયક કમિશનર અને ટ્રિબ્યુનલને પસાર કરાયેલા આદેશ સામે અપીલ કરવામાં આવી હતી, જેમાં કમિશનના ભાગને મંજૂરી ન આપવા અને મેનેજિંગ એજન્સી કરારને સમાપ્ત કરવા માટે વળતરનો સમાવેશ કરવાને પડકારવામાં આવ્યો હતો, જે નિષ્ફળ રહી હતી.

ત્યારબાદ ટ્રિબ્યુનલને ભારતીય આવકવેરાના કાયદાની કલમ ૬૬ (૨) હેઠળ મદ્રાસની ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં આ કેસનું નિવેદન તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું અને નીચેના બે પ્રશ્નો ઉચ્ચ અદાલતને મોકલવામાં આવ્યા હતા:—

"(૧) શું હકીકતો પર અને કેસના સંજોગોમાં શ્રી ટી. એમ.

અચ્યાદુરાઈને ચૂકવવામાં આવેલા મહેનતાણામાંથી
Rs.૧૯૭૯૬ ની રકમની મંજૂરી ન આપવી વાજબી છે કે
કેમ; અને

(૨) શું નેક્સ્ટ પાવર એન્ડ લાઈટ કંપની લિમિટેડની મેનેજિંગ
એજન્સીના નુકસાન માટે કરદાતાને મળેલા વળતરનું
પ્રતિનિધિત્વ કરતી Rs.૧૭૩૪૬ ની રકમ કરપાત્ર છે?

હાઈકોર્ટે બંને પ્રશ્નોના જવાબ નકારમાં આપ્યા હતા.

પ્રથમ પ્રશ્ન દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલી રકમના સંદર્ભમાં ભથ્થું પ્રતિવાદી દ્વારા આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૨૨ની કલમ ૧૦ (૨) (xv) હેઠળ માંગવામાં આવ્યું હતું, જેમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી:

"કોઈપણ ખંડ (i) થી (xiv) માં વર્ણવેલ પ્રકૃતિનું ભથ્થું ન હોય તેવો કોઈપણ ખર્ચ.અને તે મૂડીખર્ચ અથવા કરપાત્ર વ્યક્તિના વ્યક્તિગત ખર્ચના સ્વરૂપમાં ન હોય અથવા આવા વ્યવસાય, વ્યવસાય અથવા વ્યવસાયના હેતુ માટે સંપૂર્ણપણે અને સંપૂર્ણપણે ખર્ચવામાં ન આવે.

ખર્ચ તરીકે દાવો કરવામાં આવેલી રકમ આવા વ્યવસાય, વ્યવસાય અથવા વ્યવસાયના હેતુ માટે સંપૂર્ણપણે અને સંપૂર્ણપણે ખર્ચવામાં આવી હતી કે કેમ તે પ્રશ્ન દરેક કેસના તથ્યો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને નક્કી કરવો પડશે.પરંતુ ઈસ્ટર્ન ઇન્વેસ્ટમેન્ટ્સ લિમિટેડ વિ. માં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે.આવકવેરાના કમિશનર, પશ્ચિમ બંગાળ (૨૦-આઈ. ટી. આર.-૧) દાવો કરેલા ભથ્થાની સ્વીકાર્યતા અંગેનો અંતિમ નિષ્કર્ષ કાયદાકીય છે.તેથી ઉચ્ચ અદાલત પાસે ટ્રિબ્યુનલને ભારતીય આવકવેરાના કાયદાની કલમ ૬૬ (૨) હેઠળ કેસનું નિવેદન રજૂ કરવા માટે બોલાવવાની સત્તા હતી. પ્રદાન કરવામાં આવેલી સેવાઓ માટે વ્યક્તિને મહેનતાણું આપવાનો ખર્ચ કલમ ૧૦ (૨)

(xv) હેઠળ માન્ય છે કે કેમ તે ધ્યાનમાં લેતા આવકવેરાના અધિકારીએ સેવાની પ્રકૃતિ અને વિશેષ પ્રકૃતિ, સમાન સંજોગોમાં કર્મચારીને નફાની ટકાવારીની ચુકવણી માટે વેપારમાં જો કોઈ હોય તો વ્યવહાર, સેવા આપવા માટે કર્મચારીની લાયકાત, સમાન સેવા આપવા માટે કરદાતા દ્વારા અન્ય વ્યક્તિને ચૂકવવામાં આવેલી રકમ જો કોઈ હોય તો, વેપારમાં પ્રથાને ધ્યાનમાં રાખીને ભથ્થાની સામાન્યતા, વ્યવસ્થામાં અન્ય કોઈ અસાધારણ અને અસામાન્ય સંજોગોનું અસ્તિત્વ અથવા વિશેષ કારણો અથવા સંજોગો કે જે હોઈ શકે છે તેને ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ. સૂચવે છે કે વ્યવહાર અસામાન્ય હતો, અને તેના જેવા.

પ્રતિવાદીનો સામાન્ય વ્યવસાય ચામડાં અને ચામડાં, ખનીજ અને તમાકુમાં હતો.જોકે, એવું લાગતું નથી કે કંપનીનું ટર્નઓવર મોટું હતું.ભારત સરકાર વતી તમાકુ ખરીદવાનો કરાર દેખીતી રીતે પ્રતિવાદીના સામાન્ય વ્યવસાયની બહાર હતો અને વિશેષ સંસ્થાની સ્થાપનાની માંગ કરી હતી.કરારની શરતો હેઠળ પ્રતિવાદી સરકાર દ્વારા સમયાંતરે આપવામાં આવેલા નિર્દેશો અનુસાર તમાકુની ખરીદી, તપાસ, વજન, પાંદડા સૂકવવા, સંગ્રહ, પરિવહન, જાળવણી અને પુનઃવિક્રય માટે કેન્દ્ર સરકારનો એજન્ટ બનવાનો હતો.પ્રતિવાદી સરકાર દ્વારા જ્યારે અને જ્યારે નિર્દેશ આપવામાં આવે ત્યારે નિર્ધારિત ટોચમર્યાદાની કિંમતની અંદર તમાકુ ખરીદવા માટે સંમત થયો હતો અને તમાકુના યોગ્ય ગ્રેડ ખરીદવા માટે, વજનની યોગ્ય તપાસ કરવા માટે, વિક્રેતાઓ પાસેથી ડિલિવરી લેવા માટે,

જ્યારે પણ નિર્દેશ આપવામાં આવે ત્યારે તેને ફરીથી બનાવવા માટે, તમાકુની નિકાસમાં સામાન્ય રીતે ઉપયોગમાં લેવાતા પેકિંગના ધોરણો અથવા ખરીદદારના સંતોષ માટે ધોરણોને અનુરૂપ રેલ માર્ગ અથવા સમુદ્ર દ્વારા પરિવહન માટે યોગ્ય પેકિંગ સુરક્ષિત કરવા માટે અને ભારતીય કેન્દ્રીય તમાકુ સમિતિના તમાકુ ગ્રેડિંગ ઈન્સ્પેક્ટોરેટ દ્વારા એજીએમઆરકે ધોરણો અનુસાર તમાકુની તપાસ કરાવવા માટે જવાબદાર હતો.પ્રતિવાદીએ ગુંદર ખાતેના તેમના પરિસરમાં સરકારના નિકાલ પર પ્રતિબંધ મૂકવો પડ્યો.પ્રતિવાદીએ નિર્ધારિત મર્યાદાની અંદર શક્ય તેટલી સસ્તી ખરીદી કરવા અને તેને સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત કિંમતથી ઓછી ન હોય તેટલી મહત્તમ કિંમતે વેચવા માટે, તમાકુને ફરીથી વેચવા માટે તેના શ્રેષ્ઠ પ્રયાસનો ઉપયોગ કરવો પડ્યો હતો, જે સરકાર તેને લેખિત સૂચનાઓ દ્વારા, સરકાર દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરી શકાય તેવી રીતે અને કિંમતે વેચવા માટે નિર્દેશ આપી શકે છે, અને તેના પોતાના ભંડોળમાંથી પ્રથમ વખત તમાકુ ખરીદવાના સમગ્ર વ્યવહારને નાણાં આપવા માટે.પ્રતિવાદીએ જથ્થાની સુરક્ષા અને અગ્નિશામક સેવાઓ જાળવવા માટે તમામ જરૂરી પગલાં લેવાનું હતું.પ્રતિવાદી દ્વારા ખરીદવામાં આવેલ માલ જો ગ્રેડ અથવા ગુણવત્તાનો ન હોય તો તે તમાકુ ગ્રેડિંગ ઈન્સ્પેક્ટરના આદેશ દ્વારા નકારી કાઢવા માટે જવાબદાર હતો.કરારની કામગીરી માટે તમાકુ ખરીદવાના વ્યવસાયની વ્યવહાર બાજુ, જો તે કાચા હોય તો તેને ફરીથી ચલાવવા, અને તેને પેક કરવા, સંગ્રહિત કરવા, પરિવહન કરવા અને મોકલવા માટે નિષ્ણાત જ્ઞાનની જરૂર હતી.

પ્રતિવાદીએ નફાકારક કરાર કર્યો હતો, પરંતુ માલની ખરીદી, સંગ્રહ, પેકિંગ, પરિવહન અને શિપિંગમાં કોઈપણ બેદરકારીથી પ્રતિવાદીને ગંભીર નુકસાન થયું હોઈ શકે છે.આવકવેરાના અધિકારીએ સ્વીકાર્યું હતું કે કરારમાં ભાગ લેવા માટે મહેનતાણાની ચુકવણી માટેનો ખર્ચ પ્રતિવાદીના વ્યવસાયના હેતુ માટે નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ બે આધારો પર નિર્ધારિત દર ઘટાડીને ૧૦ ટકા કરવામાં આવ્યો હતો:ટી. એમ. અચ્યાદુરાઈ ટી. એમ. રંગાચારીના ભાઈ હતા અને તેઓ કંપનીના નિર્દેશક તરીકે કરાર સહિત કંપનીની તમામ પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેવા માટે બંધાયેલા હતા.

એવા કોઈ પુરાવા નથી કે કરાર કડક વ્યવસાયિક વિચારણાઓ સિવાય અન્ય વિચારણાઓ દ્વારા પ્રેરિત હતો.એવા પણ કોઈ પુરાવા નથી કે ડિરેક્ટર તરીકે ટી. એમ. અચ્યાદુરાઈ કેન્દ્ર સરકાર સાથેના વિશેષ કરાર સહિત કંપનીની તમામ પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેવા માટે બંધાયેલા હતા.૩. નું મહેનતાણું મેળવવા માટે નિર્દેશક જે ફરજો કરવા માટે બંધાયેલા હતા. દર મહિને ૪૦૦/- નોંધમાં નથી, પરંતુ કરવેરા અધિકારીઓના મતે પણ ડિરેક્ટર તરીકે ટી. એમ. અચ્યાદુરાઈની ફરજોમાં સરકાર સાથેના કરારમાં હાજરીને આવરી લેવામાં આવી ન હતી.ટી. એમ. અચ્યાદુરાઈ અને ટી. એમ. રંગાચારી ભાઈઓ છે, પરંતુ તે પોતે જ એવા નિષ્કર્ષને યોગ્ય ઠેરવવા માટે પૂરતું નથી કે ગેરવાજબી અથવા અતિશય

મહેનતાણું ચૂકવવા માટે સંમત થયા હતા.જે વ્યક્તિને આ પરિમાણના કરારમાં ભાગ લેવા માટે જોલાવવામાં આવ્યો હતો તેણે વ્યવસાયનું નિષ્ણાત જ્ઞાન હોવું જરૂરી હતું, તેના સમયનો ઉપયોગ ફક્ત તેમાં જ કરવો, સમયાંતરે મુસાફરી કરવી, ખરીદીના તબક્કે દેખરેખ અને નિયંત્રણ જાળવવું, પુનઃસર્જન, પેકિંગ, પરિવહન અને શિપમેન્ટ માટે લોડિંગ.સંભવતઃ ટી. એમ. અચ્યાદુરાઈ આવા વ્યક્તિ હતા, અને તેથી જ તેમને કરારનું યોગ્ય રીતે પાલન કરીને પ્રતિવાદી માટે મોટી રકમ કમાવવા માટે પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા.

અપીલ સહાયક કમિશનરે આવકવેરાના અધિકારીના નિર્ણયની માત્ર વ્યાખ્યા કરી હતી અને ચોખ્ખા નફાના ૧૦ ટકાને વાજબી ગણાવ્યો હતો.અપીલેટ ટ્રિબ્યુનલે અવલોકન કર્યું હતું કે અપીલેટ સહાયક કમિશનરે "મંજૂરી ન આપવાના સમર્થનમાં સ્પષ્ટ અને સચોટ કારણો" આપ્યા હતા, જેમાં તેમની પાસે ઉમેરવા માટે વધુ કંઈ નથી.આવકવેરાના અધિકારીએ આપેલા કારણોનું વિશ્લેષણ એ અભિપ્રાયને ટેકો આપવા માટે કોઈ આધાર જાહેર કરતું નથી કે ચોખ્ખા નફાના ૧૦ ટકાથી વધુ દરે મહેનતાણું અતિશય અથવા ગેરવાજબી હતું.અમારું માનવું છે કે સરકાર સાથેનો કરાર પ્રતિવાદી માટે એક મહત્વપૂર્ણ કરાર હતો, જેમાં વ્યવસાયની વ્યવહારુ વિગતોથી સારી રીતે પરિચિત વ્યક્તિ દ્વારા સતત અને સતર્ક અરજી અને દેખરેખની જરૂર પડે છે.જો પ્રતિવાદીના વ્યાજને આગળ વધારવા માટે સમજદાર ઉદ્યોગપતિ તરીકે પ્રતિવાદીના

મેનેજમેન્ટે યોજના નફાના ૩૦ ટકાને વાજબી મહેનતાણું ગણ્યું હોય, તો મહેસૂલ સત્તાવાળાઓ તેમના અભિપ્રાયની સમીક્ષા કરવામાં અને મહેનતાણાના દરમાં ઘટાડો કરવામાં ન્યાયી ન હતા.તે સાચું છે કે જો સંબંધિત સામગ્રીની વિચારણા પર, અપીલ ટ્રિબ્યુનલનો અભિપ્રાય છે કે ચૂકવવા માટે નિર્ધારિત ચોક્કસ મહેનતાણું પ્રામાણિક નથી, અથવા ગેરવાજબી છે, તો ઉચ્ચ અદાલતને તેના સલાહકાર અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને તે અભિપ્રાયમાં દખલ કરવાની કોઈ સત્તા નથી.પરંતુ કરારની પ્રકૃતિ, કરવાની સેવાઓ અને કર્મચારી દ્વારા ફરજોની પ્રકૃતિને લગતા ભૌતિક સંજોગોને ટ્રિબ્યુનલ અને આવકવેરાના સત્તાવાળાઓ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા ન હતા.તેથી અમે હાઈકોર્ટ સાથે સંમત છીએ કે પ્રથમ પ્રશ્નનો જવાબ નકારાત્મક હોવો જોઈએ.

જે કરાર હેઠળ પ્રતિવાદી કંપનીને નેક્સોર પાવર એન્ડ લાઈટ કંપની લિમિટેડ માટે મેનેજિંગ એજન્ટ તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવી હતી, તે ૧૯૬૦ સુધી સુનિશ્ચિત કરવાનો હતો, પરંતુ તેને અકાળે સમાપ્ત કરવો પડ્યો હતો કારણ કે મદ્રાસ સરકારે મદ્રાસ ઇલેક્ટ્રિકલ અંડરટેકિંગ્સ એક્ટિવિઝિશન એક્ટ, ૧૯૪૯ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ફરજિયાતપણે વીજ ઉપક્રમ હસ્તગત કર્યો હતો.તે ઉપક્રમના સંપાદન સાથે વ્યવસ્થાપક એજન્ટ તરીકે પ્રતિવાદીનો અધિકાર બંધ થઈ ગયો.ઇલેક્ટ્રિકલ અંડરટેકિંગ્સ એક્ટિવિઝિશન એક્ટની કલમ ૧૫ હેઠળ, સરકાર વળતર ચૂકવવા માટે બંધાયેલી હતી જેમાં મેનેજિંગ એજન્ટની કરારની

સમાપ્તિ માટે વળતર સામેલ હશે.પ્રતિવાદીને રૂ. ૧૭, ૩૪૬ /એજન્સીની સમાપ્તિ માટે વળતર તરીકે, તે અધિનિયમની કલમ ૧૫ માં નિર્ધારિત રીતે ગણવામાં આવે છે. પ્રથમ દૃષ્ટિએ, આવી રસીદ કરદાતાની સંપત્તિના લુપ્ત થવાના બદલામાં હોય છે, તે મૂડી રસીદ છે.જોકે, મહેસૂલ વતી એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે પ્રતિવાદી વ્યવસ્થાપન એજન્સીઓ હાથ ધરવાનો વ્યવસાય કરી રહ્યો છે અને વ્યવસ્થાપન એજન્સીઓમાંથી એક લુપ્ત થવાથી પ્રતિવાદીનું વ્યવસાયિક માળખું નબળું પડ્યું નથી.કેટલવેલ બુલેન એન્ડ કંપની લિમિટેડમાં આ અદાલત દ્વારા તાજેતરમાં આપવામાં આવેલા ચુકાદામાં, વિ. આવકવેરાના કમિશનર, કલકત્તા (૧).એવું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે:

"તે વ્યાપક રીતે કહી શકાય કે મૂડીની ખોટ માટે જે પ્રાપ્ત થાય છે તે મૂડી રસીદ છે:વેપારી વ્યવહારમાં નફો તરીકે જે પ્રાપ્ત થાય છે તે કરપાત્ર આવક છે.પરંતુ આપેલ કેસમાં જે પ્રાપ્ત થાય છે તે આવકના સ્ત્રોતની ખોટ માટે વળતર છે કે વેપારી વ્યવહારમાં નફો છે તે નક્કી કરવામાં મુશ્કેલી ઊભી થાય છે.

કોર્ટે વધુમાં નોંધ્યું:

"તેને સામાન્ય નિયમ તરીકે ન કહી શકાય.કે જે રસીદની પ્રકૃતિને નિર્ધારિત કરે છે તે લુપ્તતા અથવા એજન્સી અથવા કાર્યાલયની

ફરજિયાત સમાપ્તિ છે.ન તો એવું કહી શકાય કે કોઈ એજન્સીના લુપ્ત થવા માટે મળતું વળતર હંમેશા વ્યવસાયની સદ્ભાવનાના વેચાણ પર મળેલા ભાવ સાથે સરખાવી શકાય છે.એજન્સીઓની સમાપ્તિ માટેના કરારોને લાગુ પડતી કસોટી આ પ્રમાણે છે:કરપાત્ર વ્યક્તિએ તેના દ્વારા મેળવેલા નાણાં અથવા નાણાંની કિંમતના બદલામાં શું વહેંચી લીધું છે, જેના પર કર લાદવાની માંગ કરવામાં આવી છે?જો એજન્સીનો કરાર રદ કરવા માટે વળતર ચૂકવવામાં આવે છે.જે પ્રાપ્તકર્તાના વ્યવસાયના વેપાર માળખાને અસર કરતું નથી, અથવા તેમાં સ્થાયી સંપત્તિના નુકસાનનો સમાવેશ થાય છે, કરદાતાને કરારમાંથી મુક્ત કરાયેલા તેના વેપારને ચાલુ રાખવા માટે મુક્ત કરે છે જે રદ કરવામાં આવે છે, તે રસીદ એક વેપારી રસીદ હશે જ્યાં એજન્સીના કરારને રદ કરવાથી વેપાર માળખાને નુકસાન થાય છે, અથવા તેમાં સ્થાયી સંપત્તિના નુકસાનનો સમાવેશ થાય છે, નુકસાનની ભરપાઈ કરવા માટે ચૂકવવામાં આવેલી રકમ મૂડી છે.

હાલની સરળતાની હકીકતો તરફ વળતાં, સૌપ્રથમ અવલોકન કરવું આવશ્યક છે કે કોઈ ચોક્કસ રસીદ કરવેરા માટે જવાબદાર આવક છે તે સ્થાપિત કરવું મહેસૂલનું કામ છે, અને પ્રતિવાદી નેક્ષોર પાવર એન્ડ લાઈટ કંપની લિમિટેડ

અને અન્ય બે કંપનીઓનો મેનેજિંગ એજન્ટ હતો તે જણાવવા ઉપરાંત, અન્ય બે કંપનીઓના વ્યવસાયની પ્રકૃતિ વિશે અન્ય કોઈ પુરાવા નથી કે જેમાં પ્રતિવાદી મેનેજિંગ એજન્ટ હતો. નેક્સોર પાવર એન્ડ લાઇટ કંપની લિમિટેડની મેનેજિંગ એજન્સી માટે તેમના સંબંધિત મહત્વ વિશે, અને શું નેક્સોર પાવર એન્ડ લાઇટ કંપની લિમિટેડની મેનેજિંગ એજન્સી લુપ્ત થવાના કારણે, પ્રતિવાદીને કોઈ સ્થાયી સંપત્તિ ગુમાવવી પડી હતી, અથવા તેની વેપારી સંસ્થાને પ્રતિકૂળ અસર થઈ હતી. આવકવેરાના અધિકારીએ અવલોકન કર્યું હતું કે "કંપનીનો મેનેજિંગ એજન્સીનો વ્યવસાય સમાપ્ત થયો નથી", કંપની હજુ પણ "અન્ય કંપનીઓના મેનેજિંગ એજન્ટ" તરીકે ચાલુ છે. એક એજન્સીના સમર્પણ પછી પણ, કંપની પહેલાની જેમ વ્યવસાય કરે છે, તેના માળખાને અસર થતી નથી અને તેથી "કેલ્સલ પાર્સન્સ એન્ડ કંપની વિરુદ્ધ સી. આઈ. આર. ૨૧ ટી. સી. નંબર ૬૦૮ માં નિર્ણય અનુસાર રસીદને આવક તરીકે ગણવામાં આવે છે.", અને તે દ્રષ્ટિકોણ સાથે અપીલ સહાયક કમિશનર અને ટ્રિબ્યુનલ સંમત થયા. પરંતુ નેક્સોર પાવર એન્ડ લાઇટ કંપની લિમિટેડની મેનેજિંગ એજન્સીના નિર્ધારણની પ્રતિવાદીના વ્યવસાય પર શું અસર પડી તે અંગેના પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, પ્રતિવાદી પાસે વધુ બે કંપનીઓ વિના અન્ય બે કંપનીઓની મેનેજિંગ એજન્સીઓ હતી તે માત્ર સંજોગો કેલ્સલ પાર્સન્સ એન્ડ કંપની વિરુદ્ધ ઇનલેન્ડ રેવન્યુ કમિશનરો (૨૧-ટી. સી.-૬૦૮) ની અંદર સરળતા લાવશે નહીં. કેટલવેલ બુલેન એન્ડ કંપનીના કેસમાં (૧૯૬૪-૮-SCR-૯૩) આ

અદાલતે ધ્યાન દોર્યું હતું કે સામાન્ય રીતે હોદ્દો અથવા એજન્સીની ખોટ માટે વળતરને મૂડી રસીદ તરીકે ગણવામાં આવે છે, પરંતુ આ નિયમ એક અપવાદને આધિન છે કે એજન્સી કરારની સમાપ્તિ માટે પણ પ્રાપ્ત ચુકવણી, જ્યાં એજન્સી એ ઘણા કરદાતામાંની એક છે, અને એજન્સીની સમાપ્તિ કરદાતાના નફો કરવાના માળખાને નબળી પાડતી નથી, પરંતુ તે વ્યવસાયના માળખામાં છે, કારણ કે તે વ્યવસાયની જરૂરી ઘટના છે. હાલની એજન્સીઓને સમાપ્ત કરી શકાય અને નવી એજન્સીઓ લઈ શકાય તે આવક છે, મૂડી નહીં. કેલ્સલ પાર્સન્સ એન્ડ કંપનીનો કેસ (૨૧-ટી. સી.-૬૦૮) સામાન્ય નિયમના અપવાદમાં આવે છે, અને જે સંજોગો પ્રતિવાદીના કેસને અપવાદમાં લાવે છે તે સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત થવો જોઈએ. હાઈકોર્ટનો અભિપ્રાય હતો કે નેક્સોર પાવર એન્ડ લાઈટ કંપની લિમિટેડનો કબજો લેવા માટે મળેલું વળતર એક મૂડી રસીદ હતી જેના પર કર લાદવામાં આવતો નથી અને અમારી સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી પર, અમે આ પ્રશ્ન પર હાઈકોર્ટ સાથે અસંમત થવામાં અસમર્થ છીએ.

તેથી અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને ખર્ચ સાથે રદ કરવામાં આવે છે.

અરજી ફગાવી દેવામાં આવી

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.